

Stichting Razzia Monument Rotterdam

Herdenkingswandeling Megchelen-Rees-Megchelen - 8 maart 2026

Samensteller: Kees Elgershuizen

Mail: info@razziamonument.nl

Lopen op de weg naar de vrijheid

In de voetsporen treden van de vluchtroute die onze vader in 1944 had afgelegd, dat was met name onze motivatie om deze herdenkingswandeling Megchelen-Rees-Megchelen af te leggen. Uit de research die ik had gedaan om het verhaal van mijn vader als dwangarbeider in Duitsland te ontrafelen, leek de enig logische conclusie dat hij bij zijn vlucht de Rijn moest hebben gevolgd om vervolgens bij de Achterhoek de grens over te gaan.

Deze herdenkingswandeltocht stond in het teken van de dwangarbeiders die tijdens de laatste Oorlogswinter ('44-'45) in het kamp bij Rees verbleven. Zij die probeerden te ontkomen ontvingen veel steun van zowel Duitse burgers uit Rees als van inwoners uit Megchelen en omstreken. Daardoor slaagden velen erin de grens te passeren.

Dwangarbeiderskamp Ausländerlager Groin - Kamp Rees

Het dwangarbeiderskamp 'Ausländerlager Groin', beter bekend onder de naam 'Kamp Rees', werd pas in de herfst van '44 opgericht en was berucht om de sadistische wijze waarop het door de SS werd geleid. In de oude en tochtige voormalige dakpannenfabriek brachten de Duitsers in totaal 5500 mannen uit Nederland, Frankrijk, Italië en Polen onder, met name voor het graven van tankwallen om de geallieerden tegen te houden. Zij kregen geen kleding en moesten het dus in de ijzige kou van die winter doen met wat zij droegen op het moment dat zij bij diverse razzia's - onder andere in Delft, Haarlem en Rotterdam - waren opgepakt.

Dagelijks zagen de inwoners van Rees de stoet dwangarbeiders op weg naar hun werk passeren. Met pikhouwelen moesten zij de bevroren grond openhakken. De inwoners van Rees zien met eigen ogen hoe snel de mannen achteruitgaan. Een hele dag zonder eten of drinken hakken tot het donker wordt, vervolgens een uur teruglopen naar het kamp, om daar slechts een pannetje 'soep' te krijgen bestaande uit water met een aardappelschil; het put de mannen binnen enkele weken uit. Al snel krijgen zij last van ondervoeding en dysenterie. De omstandigheden in het kamp zijn zo slecht dat binnen enkele maanden 381 mannen omkomen. Niet alleen door honger, uitputting en ziekte, maar ook door de zware lijfstraffen.

Het oorlogsgeweld is aan de bewoners van Rees tot eind 1944 min of meer voorbijgegaan. Het enige dat zij ervan merken is de dagelijkse armada aan vliegtuigen die richting het Ruhrgebied overvliegt om daar hun dodelijke lading te droppen. Het aanschouwen van het leed van de dwangarbeiders confronteert de Duitse bevolking voor het eerst met de verschrikkingen van de oorlog. Bovendien kunnen zij, omdat zij in het grensgebied wonen, de Nederlandse mannen verstaan. Zij krijgen medelijden met die arme Hollanders en besluiten te helpen.

Heimelijk proberen zij de dagelijks passerende stoet dwangarbeiders eten te geven. Dat moet wel ongezien gebeuren, want de bewakers zijn meedogenloos. Mannen die eten aannemen ranselen zij genadeloos af, soms met de dood tot gevolg.

Zelfs dwangarbeiders met bevroren voeten dwingen zij in de strenge winter door te werken. Het zet de bevolking van Rees ertoe aan verder te gaan in hun hulpverlening. Uiteindelijk helpen zij vele honderden Nederlandse dwangarbeiders naar Nederland te vluchten. Aan de grens vangt de bevolking van Megchelen hen op.

De vluchtroute van toen is ons parcours vandaag

Onze vader zat niet in Rees, maar in Oberhausen. Toen hij daar als dwangarbeider een bombardement ternauwernood overleefde, kreeg hij plots de moed te vluchten. In de chaos van het heftige bombardement lukte het hem te ontkomen. Dat is ook ongeveer het enige dat hij aan ons in enkele zinnen over zijn dwangarbeid kon overdragen. Voor de rest was hij - over die tijd - een zwijgzame vader. Door die moedige beslissing van hem bestaan mijn broer en ik.

Om de herinnering aan Kamp Rees en de hulp die inwoners van Rees en Megchelen aan de dwangarbeiders boden levend te houden, wordt jaarlijks op de tweede zondag van maart de herdenkingswandeling gehouden. Je kan starten in Rees, maar je hebt ook de mogelijkheid de route Megchelen-Rees-Megchelen af te leggen. Wij besluiten dat laatste te doen. In de mistige ochtend constateren wij dat slechts iets meer dan 10 enthousiastelingen hetzelfde doen. Onderweg naar Rees verdriift de zon de mist.

Dat lijkt symbolisch. Het doet mij eraan denken hoe ik door onderzoek te doen, tachtig jaar later de oorlogsgeschiedenis van mijn vader eindelijk in boekvorm het daglicht mocht zien. Maar het gaat nog verder. Aangekomen in Rees zien wij dat op de plek waar een herinneringsteken de plek markeert waar het kamp ooit heeft gestaan, maar liefst 150 Duitsers zijn samengekomen, waaronder veel jongeren.

Er staan banners, die de dwangarbeiders uit die tijd een gezicht geven en hun verhaal vertellen. Het valt op dat juist veel 17-jarige jongens het niet gered hebben om die hel daar te overleven. Elke foto, elk gezicht, staat symbool voor zovelen, hun verhalen voor alles wat elke opgepakte man daar moest ondergaan. De teksten staan, als teken van verbroedering, zowel in het Duits als Nederlands. Er zijn ook tekeningen, gemaakt door de leerlingen van groep 7 en 8 van Duitse scholen.

We horen bevlogen speeches van hoogwaardigheidsbekleders. Daarin wordt man en paard genoemd, en maken deze Oosterburen mij andermaal duidelijk hoe schuld bewust zij met hun verleden omspringen. Alleen al om daar op die plek te zijn, een minderheid aan Nederlanders omringd door een massa Duitsers, die de moeite nemen hierbij stil te staan en gezamenlijk deze wandeltocht willen maken, dat doet iets met je. De stemmige muziek van een koperensemble completeert de sfeer.

Maar vooral het gloedvolle betoog van een 19-jarige studente komt binnen. Zij heeft de moed te benoemen dat het haar verdrietig maakt in een land te moeten opgroeien waarin één op de vijf Duitse stemmers inmiddels kiest voor een partij die anderen uitsluit. Zij trekt de vergelijking met een kleine eeuw geleden, benoemt de huidige oorlog in Europa die al jarenlang plaatsvindt en ook andere oorlogen.

Wat haar betreft lijkt het er helaas op dat we nog steeds weinig hebben geleerd. Daarom is zij hier graag vandaag. Zodat we niet vergeten. Na de kransleggingen gaan we op pad.

Onderweg kunnen we bij de vredesboom in Empel bloemen leggen. Als ik daar een foto wil maken van mijn broer, biedt een Duitse vrouw spontaan aan ons samen op de foto te zetten.

Het is een prachtige tocht. Dan zien we een grenspaaltje opdoemen, dat ons eraan herinnert dat we bijna weer Nederlandse bodem bereiken. Daar, op die grens, begon voor een vluchtende dwangarbeider ooit de vrijheid. Wat voor impact zal zo'n grenspaaltje toen hebben gehad op onze vader?

We hebben vandaag veel met elkaar gesproken over de gevolgen van deze oorlog. Ten eerste op onze vader, met zijn geschiedenis als dwangarbeider en onderduiker. Die periode als jonge twintiger had hem getekend voor het leven. Zijn oorlog was nog verre van voorbij in 1945. Net als voor onze moeder. Hij bespaarde ook haar de gruwelverhalen. Maar

zeker toen met het stijgen van de jaren het verleden hem weer inhaalde, droeg ook zij de consequenties van hetgeen niet in woorden kon worden gevat. Hoe goed zij samen ook hun best deden dat wij er als tweede generatie niets van mee zouden krijgen; dat was natuurlijk onmogelijk.

Nog een paar meter tot de grens. Nog één stap. In de verte doemt een boerderij op. Zou dit ook zijn uitzicht zijn geweest, 82 jaar geleden? Zou hij daar, door zo'n boerderij, omarmd zijn als een vriend, om daarna aangesterkt zijn tocht weer te kunnen vervolgen? Op weg naar zijn toekomst, die later ook de onze werd.

Hij had het gehaald, en zo de oorlog na nog eens 13 maanden onderduiken, overleefd. Zonder de hulp en moed van anderen, die hem hielpen en onderdak verschafte, was dat onmogelijk geweest. Juist op dat moment lijkt het alsof we de dankbaarheid daarvoor, bij elke stap, intenser voelen.

Even later herkennen wij in de verte de Duitse studente van de toespraak. Als wij haar inhalen, danken we haar in ons beste Duits en geven haar aan dat ze ons echt heeft geraakt. In alle bescheidenheid zegt zij 'Danke', en lacht minzaam.